

GAJO FILOMEN BULAT (1836. – 1900.)

UDK: 34-05Bulat, G.F.

32-05Bulat, G.F.

352.075.2Bulat, F.G.(497.583Split)“1885/1893“

Primljeno: 17. XII. 2018.

Prethodno priopćenje

mr. sc. GORDANA TUDOR

Pod Kosom 20

21000 Split, HR

Iako po mjestu rođenja nije bio Splitsanin, proživjevši u njemu veći dio svoga života, voleći ga i zalažući se za njegove interese bio je – kako je istakao jedan njegov suvremenik – „Splitsanin dušom i tijelom“.¹

Sudjelovao je u političkom životu punih 40 godina. U ta četiri desetljeća bio je osam godina načelnik Splitske općine, 21 godinu zastupnik u Carevinskom vijeću u Beču i 24 godine zastupnik u Dalmatinskom saboru te njegov predsjednik (nakon Klaićeve smrti) od 1896. godine.

Kao predsjednik Dalmatinskog sabora istovremeno je bio i predsjednik Zemaljskog odbora (saborskog izvršnog organa) s godišnjom plaćom od 3500 forinti, najvećom u građanskoj službi pokrajine Dalmacije.

Ključne riječi: načelnik Splita, zastupnik, Zadar, Beč

PODRIJETLO I ŠKOLOVANJE²

Rođen je 4. siječnja 1836. u Supetru na otoku Braču. Otac Franjo (1790. – 1872.), inače rođen u Šibeniku, u to je vrijeme službovao kao sudac supetar-skog kotarskog suda. Frano se u Visu vjenčao s Vinkom Jakša Faroffi. U braku su dobili devetero djece. Dva sina (Vinko i Henrik) umrla su u dječjačkoj dobi, a o sinu Ivanu, osim datuma rođenja, nema drugih podataka.

Slika 1. Gajo Bulat (Muzej grada Splita)

Zrele godine doživjeli su sinovi Matej, Anton, Eduard i Gajo Filomen te dvije kćeri: Alojzija, opatica klarisa, i Nikolina. Zbog očeve službe mijenjali su mjesta boravka. Na kraju su se preselili u Zadar gdje je Gajo Filomen završio gimnaziju. Cijelo vrijeme školovao se na talijanskom jeziku kojim se govorilo i u njegovoj obitelji.

Slično kao i neki drugi narodnjački zastupnici, i Bulat je, prvih godina svog zastupništva, na sjednicama govorio samo talijanski. Kako je i sam isticao, hrvatski je učio u svojim zrelijim godinama govoreći da mu to „služi na čast“. Pravo je studirao u Grazu i Padovi gdje je i promoviran u doktora prava 1858. godine.

Talijanski jezik bio je službeni jezik u dalmatinskoj upravi, a znanje njemačkoga bilo je neophodno budućem odvjetniku za komunikaciju s vrhovnim upravnim i sudskim tijelima u Beču.

Kao doktor prava vratio se u Zadar i zaposlio kao tajnik Trgovačke i obrtničke komore. Ujedno se pripremao za odvjetničko zvanje obavljajući pripravničku praksu u odvjetničkoj kancelariji Špira Petrovića, koji je, kao autonomaš i osoba od careva povjerenja, imenovan za predsjednika Dalmatinskog sabora 1861. godine.

PRISTUPANJE NARODNJACIMA

Krajem pedesetih godina 19. stoljeća u cijeloj Carevini počinju se javljati nacionalni pokreti. Ni Dalmacija, a posebno Zadar kao njeno političko središte, nisu ostali izvan tih struja. Skupina zadarskih intelektualaca, zajedno s istomišljenicima iz ostalih dalmatinskih krajeva, osnovala je Narodnu stranku koja se zalagala za ravnopravnost hrvatskog s talijanskim jezikom i njegovo službeno uvođenje u upravu, sudove i škole te za sjedinjenje Dalmacije s banskom Hrvatskom.

U isto vrijeme osnovana je i njena suprotnost, Autonomaška stranka, koja se borila da talijanski jezik i dalje bude službeni jezik, te da Dalmacija ostane autonomna, bez sjedinjenja s ostalom Hrvatskom. Austrijska vlast podržavala je zagovaratelje dalmatinske autonomije, autonomaše.

U mladenačkim godinama, Gajo Filomen Bulat nije bio zainteresiran za politiku tako da se tijekom studija u Padovi nije ni dublje vezao uz Risorgimento, talijanski nacionalni pokret. Osim toga, njegov otac bio je visoki državni službenik koji je zazirao od svake politike, a osobito narodnjačke koja je bila nepoćudna režimu, što je također imalo utjecaja na Bulatov otklon od bavljenja politikom pa nije bio ni s narodnjacima ali ni s autonomašima.³

To se mijenja nakon upoznavanja s Mihom Klaićem, profesorom zadarske gimnazije i vođom dalmatinske Narodne stranke. U Zadru je Bulat upoznao mlađu sestru njegove žene, Katarinu Bassa iz Splita, zaljubio se u nju i poslije zaručio. Njihova veza zbližila je Klaića i Bulata, a kako je Klaić bio snažna osoba čvrstih stavova i značaja, okrenuo je Bulata prema narodnjacima.⁴

Kako je Zadar kao glavni grad Dalmacije, sjedište svih upravnih vlasti, među splitskim narodnjacima javila se ideja da se u njemu pokrene poseban list namijenjen inteligenciji. To je bio "Il Nazionale" – "Narodni list" koji je počeo izlaziti 1862. godine i to na talijanskom jeziku. Tek naknadno list je dobio prilog na hrvatskom jeziku. U početku se mislilo da bi Bulat, zbog svojih sposobnosti, mogao preuzeti funkciju urednika glasila, ali je na kraju izabran Natko Nodilo, a Bulat je od samog početka izlaženja lista bio među njegovim suradnicima i potpomagateljima.⁵

G. F. Bulat položio je odvjetnički ispit 1862. godine i otvorio kancelariju u Supetru, a u veljači 1863. vjenčao se s Katarinom Bassa.⁶ Osim kao odvjetnik, u Supetru je nastavio djelovati i politički, kao narodnjak.

Budući da je Split kao veći grad bio pogodniji za obavljanje njegove odvjetničke djelatnosti, Bulat se 1865. godine preselio iz Supetra i u Splitu preuzeo odvjetničku kancelariju dr. Vecchietija uz plaćanje, za ono doba, visoke odštete.⁷ Iako su mu odvjetnički poslovi išli dobro u Supetru, u Splitu je imao još više klijenata. Unatoč sve većem političkom angažmanu i društvenom radu, i dalje se aktivno bavio odvjetništvom i čak je krajem 1883. izabran za potpredsjednika splitske odvjetničke komore.⁸

Split je u vrijeme njegova dolaska bio u autonomaškim rukama. Dr. Ante Bajamonti vodio je grad gotovo 20 godina i u njemu uživao izuzetan ugled, osobito među splitskim pučkim masama.⁹

Dolaskom Bulata ojačao je mali splitski narodnjački krug u kojem su tada najvažnije uloge imali Kosta Vojnović, Vid Morpurgo i Vicko Milić. Osnovni cilj i zadatak splitskih narodnjaka bio je rad na buđenju nacionalne svijesti kod nižih slojeva građanstva i njihovo pridobijanje. Utemeljena je Slavjanska narodna čitaonica koja je postala glavno okupljalište narodnjaka, u njoj se čitalo, raspravljalo o lokalnim i nacionalnim pitanjima i dogovaralo o svemu što je bilo u interesu hrvatstva u Splitu. Osim čitaonice, omiljeno sastajalište narodnjaka bila je i knjižara Vida Morpurga. Buđenju nacionalne svijesti kod splitskih težaka, obrtnika, trgovaca, radnika i omladine pridonijelo je i osnivanje kulturnih društava „Slavjanski napredak“ (1873.) i „Narodne glazbe“ (1877.), a G. F. Bulata nalazimo među njihovim osnivačima.¹⁰

Osim političkog i odvjetničkog rada, Bulat je bio aktivni čimbenik i u gospodarskom životu Splita. Naime, narodnjaci su u cilju smanjenja utjecaja autonomaša nad splitskim pučanima osnovali 1868. godine novčani zavod „Privatna zadruga“ koji su preustrojili u banku koja od 1871. godine djelu-

je pod imenom „Prva pučka dalmatinska banka“. To je omogućilo splitskim pučanima i težacima dobivanje povoljnih kredita uz niske kamate, a time i postupno oslobađanje od autonomaških lihvara i političku neovisnost. Prvi predsjednik uprave Banke bio je Bulat koji je dužnost predsjednika uprave obavljao sve do smrti. Bulat je bio i u osnivačkom odboru Morpurgove „Prve parne tvornice opeka u Splitu“ te među osnivačima „Vinarskog društva“ koje je okupljalo vinogradare i otkupljivalo njihova vina.¹¹

Kosta Vojnović 1874. godine odlazi u Zagreb i postaje profesor na novootvorenom Zagrebačkom sveučilištu, a umjesto njega, novi vođa splitskih narodnjaka postaje G. F. Bulat.

Gajo Filomen Bulat prvi put je izabran za zastupnika u Dalmatinskom saboru 1876. godine, a 1879. postao je i zastupnik u Carevinskom vijeću u Beču. Splitski narodnjaci predvođeni Bulatom imali su zadatak razobličiti gradonačelnika Bajamontija, te ukazati, kako njegovim pristašama tako i protivnicima, na samovoljno i rasipničko upravljanje općinskom imovinom i društvom „Associazione dalmatica“.

Kao odvjetnik, Bulat je od 1877. godine na zamolbu i po nalogu JAZU-a iz Zagreba i kaptola iz Đakova, odnosno biskupa Strossmayera, bio ovlašten zastupati njihove dioničarske interese u društvu „Associazione dalmatica“ koje je osnovao Bajamonti kao društvo za izgradnju Splita s velikim planovima. Na temelju toga ovlaštenja, Bulat je obavio uvid u financijsko poslovanje društva i otkrio loše i nepravilno poslovanje o čemu je pisao u zadarskom Narodnom listu, a kasnije i u zasebnoj brošuri. Također je nastojao dokazati i neodgovorno financijsko poslovanje općinske uprave. Bajamontijev ugled bio je ozbiljno načet, a 1880. godine raspušteni su autonomaško općinsko vijeće i općinska uprava na čelu s Bajamontijem koju je zamijenio od Namjesništva imenovani komesar.¹²

ČLAN OPĆINSKOG UPRAVITELJSTVA I NAČELNIK

Raspuštanje autonomaške općine dogodilo se u vrijeme koje je više išlo na ruku narodnjacima. Beču su smetali rastući talijanski iredentizam i njegova peta kolona u Splitu i Dalmaciji, tako da je Bulat, uz naklonost dvora i vlade, uspio prilagoditi izborni zakon narodnjacima.¹³ Kotarski poglavar bio je zadužen za zakonitu provedbu izbora, a posebno izabrani odbor trebao se brinuti o pripremama za izbore. Gajo Bulat se izborio za dva seoska birališta jer je znao da seoski birači ne bi ni došli u grad zbog mogućeg terora i prijet-

nji autonomaša. Izbori su se trebali održati u tri izborna tijela, a posljednje je bilo podijeljeno na tri odsjeka. Prvi su činili sela Podstrana, Jesenice, Stobreč, Kamen, Srinjine, Žrnovnica, Sitno. Drugi odsjek bila su sela Solin, Mravince, Kućine, a treći odsjek odnosio se na Split i Slatine.¹⁴

Slika 2. Gajo Bulat (Muzej grada Splita)

Izbori za novo splitsko Općinsko vijeće održani su od 17. do 22. srpnja 1882. i to najprije u trećem izbornom tijelu. U prvom odsjeku, na biralištu

u Podstrani, pobijedili su narodnjaci – izabrana su četiri njihova vijećnika, u drugom odsjeku, u Solinu, autonomaši su dobili dva mandata, a u Splitu šest. U prvom i drugom izbornom tijelu pobijedili su narodnjaci i dobili po 12 vijećnika u svakom izbornom tijelu.¹⁵

Tako je u novo Općinsko vijeće izabrano 28 narodnjaka i osam autonomaša. Na konstituirajućoj sjednici novog Općinskog vijeća održanoj 28. listopada 1882. za prvog načelnika pohrvaćene splitske općine izabran je istaknuti narodnjak dr. Duje Rendić-Miočević. Uz Gaju Bulata koji je izabran za prvog prisjednika, ostali prisjednici bili su dr. Eduard Tacconi, dr. Pavao Kamber, Petar Katalinić, Mate Protić i Ivan Matošić. Svečano ustoličenje obavljeno je 9. studenoga. Na prvoj sjednici Vijeća prvi put se čula hrvatska riječ iz usta najstarijeg vijećnika Ivana Brajevića. Zaključeno je da se sjednice Općinskog vijeća vode na hrvatskom jeziku i da se hrvatski uvede kao nastavni jezik u muške i ženske osnovne škole u Splitu.¹⁶

Zanimljiva je koincidencija da su se u imenik Advokatske komore u Splitu isti dan upisali i Bulat i Rendić-Miočević (Bulat pod rednim brojem 14, a Rendić pod brojem 15).¹⁷

Nakon izborne pobjede, autonomaški raspoloženi splitski težaci, ogorčeni porazom, napali su Bulata (na njega je „kidisala zločinačka ruka“), a potom i kotarskog poglavara baruna Conrada. Kako je Narodni list, pišući o napadu, apostrofirao splitske bersaljere za kovanje urote i pokušaj ubojstva Conrada, bersaljeri su tužili Jurja Bijankinija, odgovornog urednika lista. Na sudu u Zadru branio ga je Bulat pa je, zahvaljujući pravno argumentiranoj obrani, Bijankini jednoglasnom odlukom porote oslobođen svake krivnje.¹⁸

Nakon preuzimanja općinske vlasti, splitski su narodnjaci tijekom druge polovice 1883. godine vršili pripreme za početak tiskanja lokalnog narodnjačkog glasila koje bi zagovaralo gospodarske interese Splita i daljnje učvršćivanje narodne misli. Prvi broj „Naroda“ izašao je 9. siječnja 1884. pod uredništvom Dinka Politea, a Bulat je imao glavnu riječ u nadzornom odboru lista i čak je, od travnja 1885., provodio i nadzor nad njegovim pisanjem.¹⁹ Unatoč nekim tadašnjim kritikama da je „Narod“ Bulatov organ, zahvaljujući njegovim tekstovima možemo pratiti uspjehe nove općinske uprave i preko objavljenih zapisnika detaljno upoznati rad općinskog vijeća.

Tako su već u siječnju 1884. godine u članku „Nekoć i danas“ pobrojani uspjesi koje je u kratkom roku postigla nova gradska uprava vodeći se motom „Ali

svaki grad koji teži sjajnoj budućnosti i blagostanju, kao naš Split, treba u vanjštini također da odgovara svojoj uzvišenoj zadaći i da bude čist, ugledan, pristojan, da bude udešen na način koji zdravlje jamči stanovnicima...“ Nabrojani su, nekad zapušteno, a danas uređeno groblje, briga o katedrali, osnivanje zdravstvenog povjerenstva, uvođenje rasvjete po varošima, uređenje, također zapuštenog, perivoja u kojem je zaposlen i vrtlar, čišćenje starih i izgradnja novih kanala po gradu, popločavanje više ulica u gradu, popravljjanje poljskih putova za težake.²⁰

Općinsko vijeće je do srpnja 1885. održalo 14 sjednica. Gajo Filomen je kao vijećnik i prvi prisjednik, osim za vrijeme boravka u Beču i Zadru, veoma aktivno sudjelovao u njegovu radu.

Na dnevnim redovima sjednica bile su različite teme, jedna od čestih bilo je pitanje gradskih finacija i rješavanje dugova koje je ostavio Bajamonti, s tim u vezi osobito pitanje vodovoda i monumentalne „česme“. Izglasani su različiti pravilnici: pravilnik za općinske redare i gradski redarstveni pravilnik, pravilnik za prodaju mesa... Općina je izabrala odbor od tri člana (Bulat, Borčić i Karaman) koji je imao zadatak predložiti da se popune i poprave nazivni napisi ulica grada i predgrađa. U studenome 1884. godine vijeće je odlučilo da nova općinska zastava bude sastavljena od općinskog grba na crvenom, bijelom i modrom polju i naložilo općinskom upraviteljstvu „da učini dolične korake za stalnu porabu rečene zastave kao obćinske zastave“.²¹

Tijekom prve polovice 1885. došlo je do sukoba između G. F. Bulata i općinskog načelnika Dujma Rendić-Miočevića koji je zajedno s prisjednicima Eduardom Tacconijem i Pavom Kamberom dao neopozivu ostavku na funkcije u općinskoj upravi.²² U intervalu od početka travnja tj. od ostavke Rendić-Miočevića pa do izborne sjednice, Bulat je vodio sjednice općinskog vijeća i zamjenjivao načelnika.

Na sjednici općinskog vijeća održanoj 10. srpnja 1885. Bulat je izabran za načelnika Splita. Za njega je glasalo 20 vijećnika, a samo je na jednom listiću pisalo ime Petra Katalinića. Time „zastupnici splitske općine dokazali su da imaju puno povjerenje prema čovjeku, na koga neprijatelji najviše napadaju i koga, kako reče zastupnik Borčić, zub nenavidnosti nije mogao štediti, ali ga se dotakao nije“.²³

Dana 26. srpnja, u nazočnosti mnogobrojnog građanstva, dao je pred kotarskim poglavarom baronom Conradom svečanu prisegu. Nakon toga obratio se okupljenima riječima: „Obećao sam da ću obdržavati zakone. Obdržavanje

zakona stoji u mojoj naravi, ono je glavno jemstvo reda, napretka i občinske samouprave... Ja sam spreman u občinskim pitanjima na svako sporazumlje, pošto mi je do toga da občina moralno i materijalno napreduje, te da se vrši jednako pravo za svakoga..." S obzirom na predstojeće općinske izbore, Bulat je istakao da će se držati programa iz 1882. godine koji je u dobroj mjeri i realiziran. Kao najveće uspjeha istaknuo je uvođenje hrvatskog jezika kao službenog u općinsku upravu te u splitske pučke škole, a i konačno dovršenje vodovoda. Voda je osigurana i razgranjena po gradu, još treba do kraja regulirati način njezina korištenja. Po njegovim riječima, jedino općinske financije nisu bile do kraja riješene. Kompletno vijeće zajedno s mnogobrojnim građanima otpratilo ga je do kuće uz pratnju Narodne glazbe. Naime, Narodna glazba imala je na svom programu posebnu koračnicu „Bulat“ posvećenu načelniku i izvodila je u brojnim prigodama, poput imendana i drugih slavlja.²⁴

Gotovo cijelu 1886. godinu Bulat je posvetio borbi protiv epidemije kolere (kratelj) koja se prvo pojavila u Italiji i dalje se širila jadranskom obalom. Općina je imenovala Zdravstveno povjerenstvo na čelu kojega je bio načelnik Bulat. Povjerenstvo se sastajalo gotovo svakodnevno i poduzimalo različite mjere kako se epidemija u gradu ne bi proširila, uvedena je obvezatna karantena za brodove iz zaraženih krajeva, u Poljudu je organiziran lazaret, tiskani su i oglasi vezani uz brigu o zdravlju. Općinsko vijeće je o svemu redovito informirano. Zahvaljujući, između ostalog, i nastojanjima općine da se, i prije izbijanja epidemije, zdravstveno stanje u gradu poboljša čišćenjem kanala, postavljanjem javnih česmi, popločavanjem ulica i sl., u Splitu je zabilježeno samo nekoliko smrtnih slučajeva. Dalmatinski namjesnik i ministar predsjednik Taaffe odali su mu priznanje za požrtvovan rad „na ograničavanju i ugušenju pošasti kojim je postigao da pošast brzo prestane“.²⁵

Kada se 1892. godine ponovno pojavila kolera u Monarhiji, splitsko Zdravstveno povjerenstvo pod Bulatom odmah je reagiralo i poduzelo niz mjera koje su, uz tada sređene zdravstvene i higijenske prilike u gradu, onemogućile stvaranje epidemije.²⁶

U travnju 1887. godine, car Franjo Josip I. dodijelio je Bulatu Viteški križ željezne krune trećeg reda. Kako se u Splitu sve odmah sazna, i prije službene objave, istu večer je na Rivi spontano organizirana svečanost, uz mnoštvo ljudi, bengalske vatre i Narodnu glazbu koja je održala koncert, svirajući i „Koračnicu Bulat“ posvećenu načelniku.²⁷

Novi općinski izbori održani su u srpnju 1887. godine; narodnjaci su dobili 28, a autonomaši samo četiri vijećnika. Za Gaju Bulata glasalo je 27 vijećnika, za Katalinića jedan.²⁸

Prilikom preuzimanja dužnosti načelnika, pozvao je sve „poštene muševce da sudjeluju kod izvršenja općinskog programa da se našem Splitu pripravi dostojan položaj u cjelokupnoj Hrvatskoj. Interesi našeg grada tiesno su spojeni sa onim hrvatskog naroda“. Među zadacima koji su pred novom općinskom upravom bili su sređivanje općinske palače, sređivanje financijskog stanja... Kako se u prethodnom mandatu općinska uprava pobrinula za ustrojstvo nove pučke ženske škole na Lučcu, sada je Bulat posvetio posebnu pažnju obrazovanju žena uvjeren da je „izobraženje žena prvi temelj obiteljskog odgoja.“²⁹

Bulat je, unatoč protivljenju autonomaša, insistirao na hrvatskom jeziku koji je, kao uredovni jezik, uveden u općinu 1883. godine. Dnevni redovi, zapisnici i drugi materijali bili su samo na hrvatskom, a u raspravama su se vijećnici mogli služiti i talijanskim jezikom.

U veljači 1888. godine bračni par Bulat slavio je srebrni pir. Stotinjak splitskih narodnjaka sakupilo je 1500 fiorina sa željom da se tim novcem ustanovi „Zaklada Bulat“ koja bi se brinula o dodjeli miraza siromašnim splitskim djevojkama, osobito kćerima vatrogasaca. Posebna delegacija darovala mu je medalju s upisanim datumima koji su bitni u njegovoj političkoj karijeri. Zakladno pismo sastavljeno je 1. kolovoza 1888. između supružnika Bulat i splitske općinske uprave.³⁰

Na sjednici općinskog vijeća u lipnju 1888. godine odlučeno je da općina podigne zajam koji bi jednim dijelom iskoristili za vraćanje dugova Bajamontijeve administracije, a ostatak za poduzimanje radnji i gradnji od opće koristi za napredak Splita. Kao prioritetni zadaci nabrojani su: izgradnja klaonice, pazara, ribarnice, općinskih prališta (na Lučcu i Varošu), sređivanje vodovoda, pitanje poljudske bolnice (lazareta), izgradnja kazališta, otvaranje ženske učionice, obnova općinskog doma, uređenje grobišta...³¹

U kolovozu se konačno naziralo rješenje o predaji monumentalne „česme“, fontane.³² Bajamonti je ponudio da će konačno, uz obvezu Općine o njezinu održavanju, predati Općini Monumentalnu fontanu. Izabran je odbor od pet članova s predsjednikom Bulatom na čelu, s nalogom „da odstrani svake daljnje zapreke e da bi Općina uzmogne primiti monumentalnu česmu u formalnoj predaji.“³³ U prosincu je konačno zaključena pogodba između Bajamontija i

Općine. U posebnom Zakladnom pismu, koje je zakopano u podzemlju česme u posebno izdubljenoj „jamici“, navedeno je da Bajamonti predaje općini česmu, „na zapadnom kraju obale, u celosti dokončanu, a općina se obvezuje da će je čuvati i uzdržavati.³⁴ Općina je zatražila od cara dozvolu da česma nosi njegovo ime, što je i dopušteno.³⁵ Dana 4. listopada 1890., u prisutnosti mnogobrojnog pučanstva Splita i predstavnika crkvenih i državnih vlasti, načelnik Bulat svečano je otvorio česmu i otkrio natpis na njoj.³⁶ Godine 1888. slavila se 40. obljetnica vladavine cara Franje Josipa I. U tu svrhu Općina je u proračunu odvojila sredstva za proslavu obljetnice, ali je na kraju odlučeno da se sredstva razdijele siromasima u dobrotvorne i prosvjetne svrhe.³⁷

Tijekom 1889. godine općinsko vijeće najviše se bavilo pripremanjima za izgradnju kazališta.³⁸ Unatoč protivljenju i različitim podmetanjima Bajamontija i njegovih istomišljenika (različite žalbe i slično), načelnik Bulat borio se za ostvarenje svoje ideje. Premda su ostali narodnjački vijećnici bili svjesni značaja takve ustanove za kulturni i nacionalni razvitak grada, glavni inicijator i organizator gradnje ipak je bio načelnik Bulat, ističući kako su „troškovi za kazalište troškovi javne koristi kao oni za čistoću, rasvjetu itd“...³⁹ U siječnju 1890. godine „vrhovnom odlukom“ dozvoljeno je općini da podigne u Splitu stalno kazalište.⁴⁰

Općinsko vijeće zaključilo je da se za gradnju kazališta daje općinsko zemljište na mjestu zvanom „Bašćun“, na Dobrome, a da se do potrebnih sredstava za njegovu gradnju dođe prodajom loža. Pogodbe o prodaji loža sklapale su se u bilježničkom uredu dr. Pavla Kambera između Bulata kao načelnika i „nabavitelja lože“. U pogodbi je utvrđeno da će se s izgradnjom kazališta početi čim se od prodaje loža dođe do iznosa od 130.000 forinti. Općinsko je upraviteljstvo bilo dužno osigurati građevinsku i druge potrebne dozvole. Isplata loža predviđena je u četiri ista obroka, prvi nakon polaganja kamena temeljca, a zadnji nakon dovršetka cijele zgrade. Nakon isplate prvog obroka, „palketisti“ mogu uknjižiti u „zemljištniku porezne Općine Splita s Varošima pravo izključiva vlasništva i posjeda od njih nabavljenih loža“. Općina će biti vlasnik kazališta i obvezuje se da će ga otvoriti najkasnije dva mjeseca nakon dovršetka te upravljati njime. „Obveza je općine držati ga redovito otvorena barem za dvije sezone svake godine, sa najmanje 25 predstava svake sezone.“⁴¹

Kamen temeljac položen je 4. travnja.1891.⁴² Sve poteškoće oko izgradnje kazališta premostile su energija i odlučnost općinskih zastupnika i upravitelj-

stva na čelu s načelnikom Bulatom koji je pri polaganju kamena temeljca istakao: „Osobito se raduje gdje mu padne u dio sreća, da postavlja prvi kamen prvog hrvatskog kazališta u pokrajini. Prvo hrvatsko kazalište na Balkanu bit će od velike važnosti po razvoj hrvatske misli i svijesti“. ⁴³ Početkom 1892. godine zgrada je bila pod krovom. Splitsko općinsko kazalište, tada najveće na Balkanu, svečano je otvoreno 6. svibnja 1893. ⁴⁴

Općinski vijećnici, svjesni Bulatovih zasluga, jednoglasno su odlučili podignuti mu mramorno poprsje u novoootkrivenoj zgradi. Bulat je bio zahvalan na priznanju, ali se opirao postavljanju poprsja. ⁴⁵

Kada se u ljeto 1889. godine na splitskom području pojavila peronospora (medljika), općina je formirala stalni odbor na čelu s Bulatom za borbu protiv nje. Putujući učitelj „vinoslovja“ Antunović splitskim je težacima i veleposjednicima putem predavanja izlagao najbolje načine (korištenje modrog kamena i sl.) za borbu protiv peronospore. ⁴⁶

Uz sve poslove što ih je svakodnevno obavljao, Gajo Bulat je nalazio vremena za pisanje brojnih pravilnika za različita splitska kulturna i prosvjetna društva te biti članom mnogih od njih, poput člana utemeljitelja Starinarskog društva u Kninu. ⁴⁷

„U po korizme“ godine 1890. Bulat je otvorio novu ribarnicu, a nekoliko mjeseci poslije, obilježavajući vjenčanje Marije Valerije, kćeri Franje Josipa I. i nadvojvode Franje Spasoja, svečano je otvoren i novi Općinski dom. Prva sjednica Općinskog vijeća u obnovljenom Domu održana je 8. listopada 1890. ⁴⁸

Papa Lav XIII. odlikovao je Bulata papinskim redom Pro Pontifice et Ecclesia, a u srpnju 1890. godine car Franjo Josip dao je dozvolu Bulatu da primi i nosi to visoko odličje. ⁴⁹

Iako nije bio među osnivačima, poznata je Bulatova veza sa splitskim Dobrovoljnim vatrogasnim društvom. Na mjestu svakog požara, bez obzira na doba dana ili noći, uz vatrogasce i njihove čelnike neizostavno bi se našao i dr. Gajo Bulat s mnogim članovima Općinskog vijeća. Općina je davala novčana sredstva za njihovu opremu i sprave, postavila po gradu hidrante...

Prigodom svečane posvete vatrogasnog barjaka 1898., Bulat je bio kum barjaka i darovao društvu zlatom izvezene hrvatske svilene trake za barjak s natpisom: „1883. – Dobrovoljni Vatrogasci – 1898. – Dr. Gajo Bulat.“ ⁵⁰

Godine 1892., tijekom boravka u Zadru na zasjedanju Dalmatinskog sabora, Bulat se ozbiljno razbolio i proveo je nekoliko mjeseci oporavljajući se od bolesti. ⁵¹

U povodu desete obljetnice narodnjačke vlasti u Splitu (1882. – 1892.), u tisku su pobrojani uspjesi prethodnih općinskih uprava, posebno ističući zasluge Gaje Bulata. Njegovim djelovanjem na uvođenju hrvatskog jezika u općinsku upravu i kao nastavnog jezika u pučke škole, novom općinskom trobojnicom i novopostavljenim hrvatskim nazivima ulica i trgova, prepoznat je hrvatski karakter puka i grad je dobio hrvatski biljeg.⁵²

U listopadu 1892. godine održani su općinski izbori i u III. izbornoštvu ponovno je izabran Gajo Bulat. Novo općinsko vijeće imalo je 36 vijećnika iz „svih slojeva“.⁵³ Općinsko upraviteljstvo ustoličeno je 14. siječnja 1893. Gajo Bulat je po treći put izabran načelnikom Splita. „Grad i selo birali su zajedno te su bez ikakve borbe odabrani ljudi odani hrvatskoj stvari.“⁵⁴

Tijekom obavljanja načelničke dužnosti, Gajo Bulat imao je i brojne protokolarne obveze. U lipnju 1891. godine ugostio je cara Franju Josipa I., prestolonasljednika Rudolfa i suprugu, nadvojvodu Franju Ferdinanda, Karla Stjepana i brojne druge, admirale, kako domaće tako i strane.⁵⁵

Treba posebno istaknuti da je, istovremeno s obnašanjem funkcije načelnika, Bulat i dalje bio zastupnik u Beču i Zadru te član državnog željezničkog odbora. U Splitu je bio predsjednik uprave Prve pučke dalmatinske banke, Vinarskog društva, Narodne čitaonice, Društva za prosvjetu puka, predsjednik novime-novanog odbora „Charitas“ itd., a djelovao je i kao odvjetnik. Toliko mnoštvo aktivnosti utjecalo je i na njegovo zdravlje pa se u prosincu 1893. godine „odre-kao“ časti načelnika Splita “zbog raznih osobnih okolnosti”. Unatoč molbama vijećnika, Bulat se nije predomislio jer su „osobni razlozi, a poglavito zdravlje, u ovom pitanju odlučili“. Novi načelnik postao je dr. Ivan Mangjer koji ga je i mijenjao od početka listopada, a Bulat je i nadalje ostao kao vijećnik u vijeću.⁵⁶

BULAT KAO ZASTUPNIK U ZADRU I BEČU

Prvi put je izabran za zastupnika u Dalmatinski sabor 1876. godine i to u izbornoštvu kurije vanjskih općina Split-Trogir-Omiš i kao član saborskog kluba Narodne stranke odmah se svrstao među njezine najutjecajnije prvake.⁵⁷ Ponovno je biran 1883. i 1889.⁵⁸

U srpnju 1889. godine održani su novi izbori za Dalmatinski sabor. Načelnici općina koje su činile vanjski kotar Split-Trogir-Omiš ponovno su kandidirali Bulata koji je i izabran za zastupnika.⁵⁹ Na svečanom domjenku organiziranom povodom pobjede, Bulat je naglasio kako je „ovo peti put da je biran, a

kako svaki put raste broj narodnih birača“ što smatra rezultatom višegodišnjeg političkog djelovanja. Za predsjednika Sabora izabran je „Juraj (Gjorgje) knez Vojnović-Užički“, a Bulat je imenovan njegovim zamjenikom. Ovim carskim imenovanjem prvi put je jedan član narodne hrvatske stranke postao potpredsjednikom Dalmatinskog sabora. Na konstituirajućoj sjednici, održanoj 20. srpnja, Bulat je izabran i u financijski odbor.⁶⁰ Na jednoj od prvih sjednica Bulat je, zajedno s nekoliko drugih zastupnika, postavio „vladi N.V. upit o društvu „associazione dalmatica“ koje je, unatoč odluci Namjesništva o raspuštanju, i dalje kamen smutnje te pitaju: Koje mjere misli poduzeti c.k. vlada da se stavi na čisto pravo stanje društva „Associazione Dalmatica“ i da po zakonu postupa glede zlorababa, što su se sbile u dotičnoj upravi.“⁶¹

Slika 3. Općinski dom oko 1895. (Muzej grada Splita)

U kolovozu 1895. bili su novi izbori za Dalmatinski sabor, na kojima je potpredsjednik Narodne hrvatske stranke Gajo Filomen Bulat izabran u svom starom izborništvu kurije vanjskih općina Split-Trogir-Omiš. Nakon smrti Mihe Klaića, predsjednika Dalmatinskog sabora, car je odmah imenovao

Bulata predsjednikom. Predstavljajući se zastupnicima kao novi predsjednik, Bulat je kazao kako je svima poznato njegovo političko mišljenje kojega će se i dalje držati kao zastupnik, ali da će se kao saborski predsjednik smatrati „samo predstavnikom zakona i reda“.⁶²

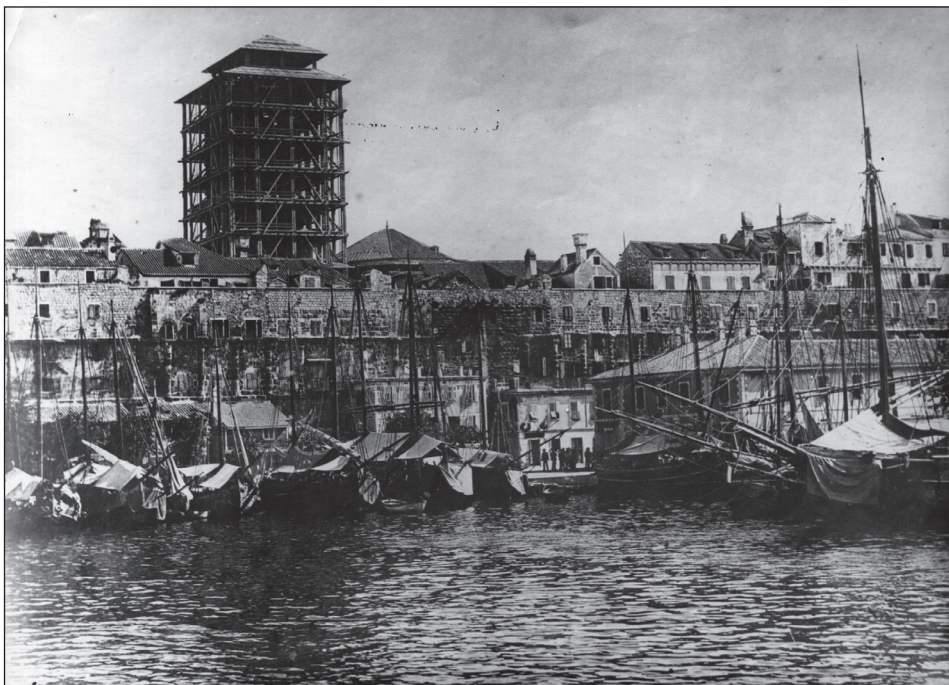
Kao predsjednik Dalmatinskog sabora Bulat je istodobno bio i predsjednik Zemaljskog odbora, saborskog izvršnog organa, uz godišnju plaću od 3500 fiorina, tada najveću plaću u građanskoj službi pokrajine. Obavljanje ovih dužnosti značilo je i Bulatovo preseljenje u Zadar.⁶³

Na izborima za Carevinsko vijeće 1879. godine, Gajo Filomen Bulat prvi je put izabran za zastupnika.⁶⁴ U proljeće 1885. godine održani su novi izbori. Na sastanku predstavnika svih narodnih općina vanjskog izbornog kotara (18 od ukupno 24 općine) dotadašnji zastupnik Bulat podnio je izvješće o svom šestogodišnjem radu u Beču. Najviše se bavio pitanjem hrvatskog jezika i to njegovom uporabom u školama („pohrvaćenje srednjih zavoda u Splitu“) i sudskom postupku („na sudbenom polju eno vam & 14, po kojem možemo naš jezik rabiti na sudu što nam se je dosad njekalo“. Od gospodarskih pitanja zalagao se za željeznicu, razvitak dalmatinskih luka, putove... te je na kraju zaključio: „Za sebe nisam radio“. Izvješće je jednoglasno usvojeno i Bulat je ponovno prihvatio kandidaturu.⁶⁵ Dana 8. lipnja 1885. održani su izbori u vanjskim općinama na kojima je dr. Gajo Bulat premoćno pobijedio u svom kotaru Split-Brač-Hvar-Vis. Od 192 birača, njih 140 biralo je Bulata.⁶⁶

U pripremanju za izbore za Carevinsko vijeće 1891. godine, Bulatu je ponuđeno da se ponovno kandidira kao zastupnik vanjskih općina splitskog kotara što je on i prihvatio. Na sastancima je zaključeno da treba nastojati riješiti pitanje o jeziku u javnoj upravi u smislu zaključaka iz 1884. i 1886. godine, da treba nastaviti borbu za pohrvaćenje srednje škole u Zadru. Također se i dalje trebalo boriti za spajanje sadašnje mreže dalmatinskih željeznica s mrežom Monarhije, odnosno povezati Split s Livnom, Janjićima i Sarajevom.⁶⁷ Dana 16. ožujka održani su izbori u vanjskim općinama i Gajo Bulat jednoglasno je izabran sa 189 glasova. Na Općinskom domu tom prigodom zavijorila se hrvatska trobojnica kao znak da je hrvatski kandidat, načelnik Splita izabran zastupnikom.⁶⁸

Gajo Filomen Bulat ponovno je izabran i 1897. godine. Tada je Dalmacija birala 11 zastupnika umjesto datadašnjih devet. Nastojeći da ne bude izabran ni jedan autonomaški kandidat, Bulat je, kao jedan od prvaka Narodne hrvat-

ske stranke, veoma aktivno radio na sklapanju izbornih kompromisa sa Srpskom strankom i Strankom prava. Sam je Bulat izabran za zastupnika u svom dotadašnjem izborništvu. O zajedničkim poslovima svih zemalja Monarhije odlučivale su delegacije Carevinskog vijeća i Ugarskog sabora. U delegaciji Carevinskog vijeća bio je obvezatno i jedan zastupnik iz Dalmacije. Od 1897. godine Dalmaciju je u toj delegaciji zastupao Gajo Filomen Bulat.⁶⁹

Slika 4. Pogled na zvonik pod skelama oko 1890. (foto: Thomasso Burato, Muzej grada Splita)

LEX „BULAT“

Kao mladi odvjetnik shvatio je nužnost uvođenja hrvatskog jezika u sudovanje i o tome pisao u zadarskom “Il nazionale”. Kao zastupnik nastavio je s radom i stoga mu pripada neprolazna zasluga što je hrvatski jezik uveden u sudovanje i administraciju. Zahvaljujući briljantnom pravničkom znanju, uspio je otkriti podvalu talijanskih birokrata.

U Carevinskom vijeću rukovodio je akcijom da se posebnim zakonom izmijeni čl. 14 građanskog parničnog pravilnika i da se stranke i njihovi pravni zastupnici mogu služiti jezikom koji je bio uobičajen u pojedinim zemljama.

Naime, kada je Dalmacija ponovno potpala pod austrijsku vlast, pravna je važnost austrijskog parničnog postupka bila protegnuta i na ovo područje. To je za Dalmaciju značilo da se u sudstvu može koristiti hrvatski ili talijanski jezik. Međutim, taj propis nije tako u Dalmaciji publiciran i primjenjivan već su talijanski činovnici umjesto njega objavili propis koji se odnosio na područje mletačko-lombardske kraljevine. Bulat je kao zastupnik u Carevinskom vijeću uspio dokazati postojanje tog falsifikata, pa je za navedeni propis 1883. godine donesen novi autentični tekst zakona. Propis je otada u Dalmaciji poznat kao "lex Bulat" što je do danas ostalo prisutno u pravnoj literaturi.⁷⁰

Godine 1884. Bulat je sastavio prijedlog za pohrvaćivanje administracije, odnosno za uvođenje hrvatskog jezika kao službenog jezika i u organe uprave. Bulat kao izvjestitelj financijalnog odbora iznosi stanovište njegove stranke koja od 1882. zahtijeva da se hrvatski jezik uvede u sve urede i škole.⁷¹ I narednih godina insistira na uvođenju hrvatskog jezika kao uredovnog jezika u sve c.kr. Građanske urede pokrajine.⁷²

U srpnju iste godine, na sjednici o proračunu ministarstva pravosuđa, Bulat je održao govor o stanju sudstva u Dalmaciji, ne samo s obzirom na stanje zgrada sudova i njihove opreme, već o pitanju unutarnjeg jezika kod sudova ističući da se ne radi o novčanom pitanju već o pitanju prava, jer unutarnji jezik u državnim uredima mora biti onaj kojim govori narod. Prema popisu stanovništva, od 527.000 stanovnika Dalmacije, samo je njih 4 posto ili 20.000 izjavilo da im je talijanski materinski jezik.⁷³

Do zadnjeg dana borio se za dalmatinsku željeznicu, odnosno spajanje dalmatinske državne željeznice sa željezničkom mrežom Monarhije, s obzirom na to da je Dalmacija bila jedina zemlja koja nije željeznicom spojena s ostalim dijelovima Monarhije.⁷⁴ Bulat je bio član željezničkog odbora zastupničke kuće koji je u više navrata raspravljao o dalmatinskoj željeznici neophodnoj za razvitak Splita i dalmatinskih luka te za izgradnju željezničke pruge Split – Aržano – Bugojno koja bi povezala Dalmaciju sa zaleđem i povećala značaj splitske luke.

Splitska Trgovačko obrtnička komora izradila je posebnu Spomenicu o dalmatinskom željezničkom pitanju i zamolila Bulata da je osobno podnese Ministru trgovine.⁷⁵

Kada je Austro-Ugarska 1891. godine sklopila trgovinski ugovor s Italijom kojim je Italiji omogućeno izvoziti svoja vina u Monarhiju i to uz vrlo nisku carinu, ionako teško gospodarsko stanje u Dalmaciji postalo je još teže i dovelo do masovnog iseljavanja. Zajedno s drugim zastupnicima i u Zadru i u Beču,

Bulat je ukazivao na štetne posljedice „vinske klauzule“ i tražio od središnje vlade da pomogne Dalmaciji.⁷⁶ U Carevinskom vijeću kritizirao je vladu zbog, za Dalmaciju, izuzetno nepovoljnog trgovačkog ugovora, ukazujući na njegove pogubne posljedice na gospodarski položaj Dalmacije, odnosno na njeno pomorstvo, ribarstvo i vinogradarstvo.⁷⁷ U Zadru je inicirao osnivanje i izradio zaključke posebnog sedmočlanog odbora koji je obrazložio veliku gospodarsku

Slika 5. Zlatna vrata oko 1900. (Muzej grada Splita)

štetu što je trgovački ugovor nanosi Dalmaciji te prijedlog mjera koje bi središnja vlada trebala poduzeti da se ublaže štete.⁷⁸

Još od 1890. godine u Saboru se zalagao za osnivanje pokrajinskog Zemljišno-veresijskog zavoda koji je na kraju počeo raditi 1898. godine, a njegovo otvaranje Bulat je smatrao velikim uspjehom pokrajinske autonomne uprave.⁷⁹

Posljednji javni govor Bulat je održao 30. svibnja 1900. i to na sjednici austrijske delegacije u Budimpešti u kojem je, između ostalog, ponovno iskazao nužnost izgradnje željezničke pruge kojom bi se Dalmacija povezala s unutrašnjom zemljom.⁸⁰

Oboljevši od upale pluća, Bulat je umro u Beču 9. lipnja 1900. u šezdesetpetoj godini života. Sahranjen je u Splitu, na groblju na Sustipanu. O sprovodu i izgledu grada toga dana postoji više novinskih izvješća. Evo jednoga: „Sprovod je bio veličanstven. Ovakva još ne vidje ni Spljet ni Dalmacija. Već u jutru skoro svi dućani zatvoreni, mnogi i političkih protivnika. Nad njima crni zastori; tako i na prozorima, a mnogo zastava sa trećeg kata dosizalo do prvoga. U mnogim izlozima, uz voštanice, ili lampijone, izložena pokojnikova slika. Svi fenjeri upaljeni i crninom obaviti, oko grada i niz obalu postavljeni veliki držaci sa kojih se vijale duge crne zastave. Na svim uredima, zavodima, društvima također zastave na pola koplja, tako i na lađama u luci, a po zidovima prigodne pjesme i epigrami.“⁸¹

Nakon uklanjanja groblja na Sustipanu, Bulatove kosti prenesene su na Lovrinac gdje i sada počivaju u grobu podignutom po nalogu splitske općine, ali bez nadgrobnog spomenika, rad kipara Ivana Rendića, koji su mu bili podigli prijatelji i štovatelji.⁸²

BILJEŠKE

- 1 Ivo Perić: *Posljednje godine života i političke aktivnosti Gaje Bulata*. Fiskovićev zbornik II, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, br. 22, Split 1980., 259-
- 2 Milan Ivanišević: *Uglednici iz splitskog roda Bulata*. Kulturna baština, 42-43, Split 2017., 52-55; Ivo Perić: *Gajo Filomen Bulat kao političar*. u Gajo Filomen Bulat: *Izabrani spisi*. Split 1995., 11-12. Budući da je rad M. Ivaniševića noviji i temeljen na rodoslovlju koji je proučio Ivan Grubišić, u članku su navedena imena Franjo (otac) i Vinka (majka).
- 3 Ivo Perić: *Gajo Filomen Bulat kao političar*. n.dj. 13-14.
- 4 Isto, 14.
- 5 Isto.
- 6 Isto.
- 7 Isto, 16.

- 8 Iskaz. Narod Split, 26.1.1884., 2.
- 9 O Anti Bajamontiju i njegovu djelovanju u Splitu vidi: Duško Kečkemet: *Associazione Dalmatica i pad Ante Bajamontija*. Hrvatski narodni preporod u Splitu, Split 1984. i Duško Kečkemet: *Ante Bajamonti i Split*, Split 2007.
- 10 Ivo Perić: *G. F. Bulat kao političar*. n.dj. 17-18.
- 11 Isto.
- 12 Isto, 19-21.
- 13 Stijepo Obad: *Tri faze u ponarođenju splitske općine*. Hrvatski narodni preporod u Splitu, n.dj. 13.
- 14 Isto.
- 15 Isto, 14.
- 16 Isto.
- 17 Radoje Korlaet: *Gajo Bulat, splitski odvjetnik i javni radnik*. Mogućnosti, Split, 11-12, Split 1982., 1030. (bilješka br. 1).
- 18 *Naša narodna ideja u Splitu*. Jubilarni broj Narodnog lista, Zadar 1912., 77.
- 19 Ivo Perić: *Pojava splitskog „Naroda“ i pitanje očuvanja jedinstva dalmatinske Narodne stranke*. Hrvatski narodni preporod u Splitu, Split 1984., 119-120.
- 20 *Nekoć i sad*. Narod Split, 16. I. 1884., 2.
- 21 *Slavno vieće*. Narod Split, 12. XI. 1884., 3.
- 22 Ivo Perić: *Pojava splitskog „Naroda“... n.dj. 127.*
- 23 *Dr. Gajo Bulat bio jučer...* Narod Split, 11. VII. 1885., 1
- 24 *Dne 26. tekućega...* Narod Split, 29. VII. 1885., 1.; Imendan. Narod, Split, 6. VIII. 1884., 2.
- 25 *Obćinsko vieće*. Narod Split, 27. I. 1886., 2.; *La commissione sanitaria. La seduta di ieri del consiglio Comunale di Spalato*. Narod Split, 3. IX. 1886., 2.; *Obćinsko Vieće*. Narod, Split, 7. IX. 1886., 1-2.
- 26 *Zdravstveno*. Narod, Split, 11. X. 1892., 3.
- 27 *Sovrana sodificazione*. Narod, Split, 26. IV. 1887., 2.
- 28 *Vjera, kralj, narod*. Narod, Split, 20. IX. 1887., 1.
- 29 *Installazione*. Narod, Split, 30. IX. 1887., 3.
- 30 I. Perić: *Gajo Filomen Bulat kao političar*. n.dj. 24-25; *Fondazione „Bulat“*. Narod, Split, 26. VI. 1888., 2.
- 31 *Sjednica Splitskoga Obćinskoga Vieća od 16-17-18 lipnja 1888*. Prilog broju 47 Naroda.
- 32 O obnovi vodovoda i izgradnji fontane kao spomena na taj događaj vidi Stanko Piplović: *Izgradnja Splita u XIX stoljeću*. Split 2015., 338-348.
- 33 *Obćinsko vieće imalo 9. kolovoza sjednicu*. Narod, Split, 17. VIII. 1888., 1.
- 34 *Obćinsko vieće*. Narod, Split, 24. XII. 1888., 2-3.
- 35 *Česma Franjo Josip I*. Narod, Split, 22. VI. 1889., 2.
- 36 *Česma Franje Josipa I*. Narod, Split, 8. X. 1890., 2-3.
- 37 *Obćinsko vieće imalo je sinoć 5. sjednicu*. Narod, Split, 4. XII. 1888., 3.
- 38 O povijesti splitskih kazališta i izgradnji ovog, vidi: S. Piplović n.dj. 133-138.
- 39 *Obćinsko vieće imalo 29. siječnja sjednicu*. Narod, Split 1. II. 1889., 2.

- 40 *Obćinsko kazalište*. Narod, Split, 25. II. 1890., 3.
- 41 Primjerak Pogodbe u vlasništvu Gordane Tudor.
- 42 *Prvi kamen občinskog kazališta*. Narod, Split, 3. IV. 1891., 3.
- 43 *Prvo hrvatsko kazalište u Dalmaciji*. Narod, Split, 7. IV. 1891., 3.
- 44 Stanko Piplović, n.dj. 135-136; *Otvorenje novoga občinskoga kazališta*. Narod, Split, 6. V. 1893., 1.
- 45 *Sjednica Obćinskog vieća*. Narod, Split, 12. IX. 1893., 2.
- 46 *Obćinsko vieće*. Narod, Split, 22. VI. 1889., 3; *Peronospora*. Narod, Split, 17. IX. 1889., 3.
- 47 *Zvonimir*. Narod, Split, 12. III. 1889., 3.; *Kninsko starinarsko društvo*. Narod, Split, 9. IV. 1889. 3.
- 48 *Ribarnica*. Narod, Split, 25. II. 1890., 3.; *Obćinsko vieće*. Narod, Split, 11. X. 1890, 1.
- 49 *Odlikovanje*. Narod, Split, 18. VII. 1890., 3.
- 50 Duško Kečkemet: *Dobrovoljno vatrogasno društvo u Splitu*. Split 1953., 27, 31, 39.
- 51 *Naš načelnik*. Narod, Split, 25. III. 1892., 2.; *Zdravlje našeg načelnika*. Isto, 1. IV. 1892., 3.; *Osobne viesti*. Isto, 17. V. 1892., 3; *Načelnik Dr. Gajo Bulat*. Isto, 3. VI. 1892. 3.
- 52 Poslije deset godina (1882-1892). Narod, Split, 22. VII. 1892., 1.
- 53 *Obćinski izbori*. Narod, Split, 28. X. 1892., 3.; *Novo Obćinsko Vieće*. Isto, 8. XI. 1892., 2. U tisku se pojavila kritika na račun Bulata, navodi se da su „jednoglasno izabrani kandidati narodne stranke“ ustvari članovi „Bulatove stranke“ i da Bulat „hoće da igra smiešnu ulogu samosilnika na rukoveti nekoliko njegovih kukavica“. *Uzmiče*. Narod, Split, 29. XI. 1892., 1.
- 54 *Odabran danas*. Narod, Split, 6. I. 1893., 1-2.
- 55 *Naši gostovi*. Narod, Split, 17. II. 1891., 1-3; *Njegovo Veličanstvo u Splitu*. Narod, Split, 30. VI. 1891. 1-2.; *Englesko brodovlje*. isto, 3.
- 56 *Gospodin Dr. Gajo Filomen Bulat*. Narod, Split, 22. XII. 1893., 2; *Sjednica Obćinskog vieća*. Isto, 29. XII. 1893., 1.
- 57 Ivo Perić: *G. F. Bulat kao političar*. n.dj. 18.
- 58 Isto, 24.
- 59 *Izborni pokret*. Narod, Split, 28. V. 1889., 1.; *Izbori*. Isto, 9. VII. 1889., 1.
- 60 *Sabor Dalmatinski*. Narod, Split, 19. VII. 1889., 3; *Sabor Dalmatinski*. Isto, 23. VII. 1889., 1-2.
- 61 *Upit dra Bulata i drugova upravljen vladi N.V. u sjednici Dalmatinskoga sabora od 24 tek. O društvu „associazione dalmatica*. Narod, Split, 26. VII. 1889., 1.
- 62 Ivo Perić: *G. F. Bulat kao političar*. n.dj. 32-33.
- 63 Isto, 34.
- 64 Isto, 20.
- 65 *Izborni pokret*. Narod, Split, 13. V. 1885., 1-2.
- 66 *Ako sakupimo dakle viesti o Izborim vanjskih Obćina Dne 8 tekućega*. Narod, Split, 10. VI. 1885., 1.
- 67 *Izborni pokret*. Narod, Split, 30. I. 1891., 1; *Izborni pokret*. Isto, 10. II. 1891.,1.
- 68 *Izbori u vanjskim obćinama*. Narod, Split, 17. III. 1891., 1-2.
- 69 Ivo Perić: *G. F. Bulat kao...* n.dj. 34.

- 70 Ivo Perić, n.dj. 23.; R. Korlaet, n.dj. 1028. Iako je zakon usvojen, u praksi se nije uvijek primjenjivao i stoga je Bulat u veljači 1885. godine tražio od ministarstva pravosuđa da se zakon poštuje. *Upit zastupnika Dra Bulata i drugova...*; Narod, Split, 7. II. 1885., 1.; *Hrvatski jezik u našim sudovima*. Isto, 11. II. 1885., 1.
- 71 *Osvrt na Saborski rad*. Narod, Split, 21. XI. 1884., 1.
- 72 *Pohrvaćenje c.k. ureda u Dalmaciji*. Narod, Split, 5. V. 1891., 1.
- 73 *Govor častnoga zastupnika na Carevinskom vieću dr Bulata izrečen 14. srpnja 1891*. Narod, Split, 27. VII. 1891., 1.
- 74 *Upit zastupnika Dra Bulata i drugova na Nj. Preuzvišenost ministra trgovine*. Narod, Split, 5. IV. 1889., 1.
- 75 *Naše željezničko pitanje*. Narod, Split, 12. IV. 1889., 1.; *O našem željezničkom pitanju*. Isto, 10. XI. 1893., 1.
- 76 Ivo Perić: *G. F. Bulat kao...* n.dj. 25-26.
- 77 *Trgovački ugovor Austro-Ugarske i Italije*. Narod, Split, 10. I. 1892., 1.
- 78 Ivo Perić, n.dj. 26.; *Zaključak predložen od odbora sedmorice*. Narod, Split, 22. III. 1892., 1.
- 79 *Osvrt na saborski rad*. Narod, Split, 25. XI. 1890., 1.
- 80 Ivo Perić, n.dj. 36-37.
- 81 Isto, 37.
- 82 Isto.

GAJO FILOMEN BULAT (1836 – 1900)

Summary

Although Gajo Filomen Bulat was not born in Split, he was a significant figure in the political life of both the city and Dalmatia for 40 years. A lawyer by profession, he served as mayor for eight years. He was a representative in both the Imperial Council for 21 years and the Diet of Dalmatia for 24 years. After the death of Mihovil Klaić, Gajo Filomen Bulat was elected president of the Diet of Dalmatia.

This paper focuses on the mayoral accomplishments of Gajo Bulat. The newspaper *Narod* regularly published the minutes of the Town Council meetings, which has made it possible for the author to gain an insight into Bulat's political activities. During his tenure, he introduced Croatian as the official language of the municipal authorities. In addition, he worked on the improvement of health care and public safety and initiated the opening of many public service buildings that were the key to the economic development of the city.

Notwithstanding the achievements, Gajo Bulat would, however, be remembered as the one who initiated the construction of the first municipal theatre. Although he faced strong opposition from his political adversaries, he boldly supported the construction of the building. In 1893, the first Croatian Municipal Theatre, then the largest one in the Balkans, opened its doors to the public.

Bulat was a man of enormous energy – he actively participated in the work of a number of cultural and economic associations.

Bulat's activities in Zagreb and Vienna, however, have not been addressed in greater detail in the paper. May young historians find this task intriguing!